

IDENTITATE NAȚIONALĂ, CONFESIONALĂ ȘI LOIALITATE DINASTICĂ ÎN REGIMENTUL DE GRANIȚĂ GERMANO-BĂNĂȚEAN NR. 12 (1764–1872)

Mircea Măran *

Abstract: *Border guards from Banat repeatedly proved their loyalty to the House of Habsburg and to the Monarchy, participating in numerous wars waged by Austria against the Turks, but also on other European fronts. Starting from the privileges granted by Emperor Leopold I during the Serbian Migration of 1690, the idea of loyalty to the dynasty was present among Serbs in the situation in which they enjoyed religious and school autonomy and the exemption from feudal obligations in the Military Frontier, subordinated directly to the military authorities in Vienna. On the territory of the German-Banat Regiment no. 12, with headquarters in Pančevo, there was a heterogeneous population in terms of their ethnic and religious affiliation, consisting of Serbs, Romanians, Germans, Slovaks and Hungarians, and it is from this population that the border guards were recruited. The ethnic/national identity of the Serbs and Romanians in the villages and towns belonging to this regiment went through several stages during their existence, which became more and more evolved throughout the decades and which reached maturity during the events of 1848/49. At certain points in this period, their fidelity to the Emperor was partially questioned, but it eventually ended with them maintaining the attitude of obedience to the monarch. The rise of national sentiment in the years after the Revolution did not significantly contribute to the change of attitude towards the supreme power in the following period. The abolition of the Banat Frontier in 1872–73 caused dissatisfaction among the border guards, who saw this act as the loss of the privileges they had enjoyed up to then and the inclusion in the civil society of Hungary, which they considered to pose a threat to the free expression of their nationality and religious affiliation.*

Keywords: border guard regiments, loyalty, Serbian Banat, Romanians, Serbs

INTRODUCERE

Trecerea Banatului sub stăpânirea Monarhiei Habsburgice în urma războiului victorios purtat împotriva otomanilor (1716–1718) a reprezentat desigur un mare succes al Casei de Habsburg în tendința de a-și extinde teritoriile înspre sud-est și de a pătrunde în Peninsula Balcanică, însă, totodată, a deschis și problema apărării regiunilor cucerite de aspirațiile Turciei de a-și recupera teritoriile pierdute, în situația în care aceasta încă reprezenta o mare putere europeană, pregătită și capabilă de incursiuni militare serioase, în special în zonele de graniță dintre cele două imperii.

* Profesor dr., Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov”, Vârșeț, Serbia; e-mail: mirceam@live.com

Înfrângerea Austriei în războiul din 1737–1739 a confirmat aceasta și mai ales, pornind de la faptul că Imperiul Otoman a recuperat prin Pacea de la Belgrad (1739) părțile de nord ale Serbiei, Banatul a devenit un teritoriu plasat la periferia Monarhiei Habsburgice, expus acum direct eventualelor noi campanii otomane la nord de Dunăre. Aceste temeri ale Curții de la Viena vor fi confirmate și în timpul ultimului război austro-turc din 1788–1791, în care Banatul a reprezentat câmpul de luptă pe care s-au confruntat armatele celor două mari imperii.

În scopul unei apărări mai eficiente a granițelor Monarhiei de pericolul otoman, Curtea de la Viena a recurs la organizarea unui sistem de apărare, care de-a lungul deceniilor va suferi numeroase schimbări și reforme, în dependență față de situația politică, militară și economică prezentă atât în Monarhie, cât și pe întregul spațiu din sud-estul Europei. Înființarea graniței militare bănățene a reprezentat un proces complex și de lungă durată, care a inclus, pe lângă conținutul de ordin strict militar, și colonizarea populației aduse din diferite spații geografice, care avea datoria de a apăra granițele Imperiului de turci, dar și obligația de a participa la războaiele pe care Austria le purta pe alte fronturi europene.

După desființarea graniței de pe Tisa și Mureș, autoritățile militare au recurs la organizarea unui nou sistem de apărare în părțile sudice ale Banatului, în cadrul căruia au fost înființate regimente de graniță, printre care și Regimentul germano-bănățean nr. 12, cu sediul la Panciova. Acesta a fost organizat în anul 1764 sub numele de *K.K. Deutsche Banatische Grenzer Regiment*, iar din 1767 denumit *D.B.Grenz-Infanterie Regiment N° 12*. În faza inițială, a cuprins următoarele localități: Sefcherin, Glogoni, Panciova Germană și Panciova Sârbească, Starciova, Omolița, Brestovaț, Plocița și Cuvinul, pentru ca, patru ani mai târziu, să-i fie alipite și localitățile Borcea, Ofcea, Ianova, Govedarovaț, Cervenka și Palanca Nouă, iar în perioada anilor 1776–1778 și localitățile și prediile Siga, Idvor, Centa, Alibunar, Sân-Mihai, Seleuș, Orlovat, Farcajdin, Perlez, Fântâna Fetei, Vladimirovaț, Uzdin, Marino Selo și Tomașevaț.¹ În decursul deceniilor următoare, prin noi colonizări și reforme, au mai avut loc schimbări în ceea ce privește componența Regimentului, căruia i-au fost atașate și alte localități.

În ultima fază a existenței sale, în cadrul Regimentului se găseau 10 companii, cu sediul la Perlez, Tomașevaț, Opovo, Glogoni, Sakule, Uzdin, Covăcița, Țrepaia, Satu Nou (Neudorf, azi Banatsko Novo Selo), Omolița, Bavaniște și Cuvin. Conform recensământului realizat în 1869, pe teritoriul acestuia erau 33 de sate și un oraș, cu un număr total de 97 627 locuitori.²

Pe lângă Regimentul germano-bănățean, din Granița militară bănățeană mai făceau parte, tot în urma numeroaselor reforme și schimbări, și Regimentul sârbo-bănățean, cu sediul la Biserica Albă, și Regimentul româno-bănățean, cu sediul la

¹ Ивана Б. Спасовић, *Банатска војна граница и њено укидање 1872. године (Granița militară bănățeană și desființarea ei în anul 1872)*, Панчево, 2004, p. 14.

² *Ibidem*, p. 18.

Caransebeș³. Începând cu anul 1792, Comandamentul general al Graniței se găsea la Timișoara⁴.

Granița a fost desființată în anii 1872–1873, în situația în care nu se mai simțea nevoia unei astfel de unități teritorial-administrative, ca urmare a plecării garnizoanelor otomane din orașele Serbiei, în anul 1867. În noile condiții în care Monarhia nu mai avea graniță comună cu Imperiul Otoman la Dunăre, existența Graniței militare bănățene, depășită din punct de vedere militar, politic, organizatoric și economic, a devenit de prisos⁵. Teritoriul ei a fost încadrat, în urma desființării, în partea ungară a Monarhiei dualiste, mai concret, în cazul fostului Regiment germano-bănățean, în comitatul Torontal⁶.

Structura etnică a localităților din cadrul Regimentului era deosebit de pestriță, ca urmare a colonizării diferitelor popoare în decursul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Astfel, în anul 1846, pe teritoriul acestui regiment trăiau în total 116 020 locuitori, dintre care 50 250 sârbi, 37 248 români, 16 148 germani, 5 816 slovaci, 3 672 maghiari, iar restul croați, evrei, greci etc.⁷ Curtea de la Viena era interesată de creșterea capacității de apărare a granițelor înspre Imperiul Otoman, încercând ca prin aceste colonizări să stimuleze dezvoltarea economică a zonei, aflată într-o situație precară din acest punct de vedere. Prin creșterea numărului locuitorilor, în majoritate agricultori, au crescut considerabil și suprafețele de pământ arabil, răpit mlaștinilor și prediilor foarte numeroase în zonă, iar prin colonizarea germanilor, s-a stimulat dezvoltarea meșteșugăritului, a comerțului și a altor ramuri economice.

Românii au fost aduși din diferite părți ale spațiului etnic românesc, în special din Banatul răsăritean, dar și din Oltenia și Transilvania. Pe teritoriul Regimentului germano-bănățean au fost înființate mai multe localități românești noi, românii fiind totodată colonizați și în localitățile deja existente, în care au conviețuit cu sârbi și cu germanii. Colonizarea românilor, desfășurată în decurs de mai multe decenii, a contribuit considerabil la creșterea numărului locuitorilor aparținând acestei etnii în sud-vestul Banatului. Concret, populația românească a fost colonizată în următoarele localități, care au fost încadrate, într-o perioadă mai lungă sau mai scurtă, în Regimentul germano-bănățean: Alibunar, Cuvin, Deliblata, Doloave, Glogoni, Iabuca, Maramorac, Ofcea, Omolița, Satu Nou, Seleuș, Uzdin, Petrovasâla (Petrovosello, azi Vladimirovaț), iar, într-un număr mai mic, și în Sefcherin, Dobrița, Borcea, Țrepaia, Samoș, cât și în orașul Panciova – sediul Regimentului⁸.

³ Душан Ј. Поповић, „Војна граница” (Granița militară), în volumul *Војводина* (Voivodina), Novi Sad, 1940, p. 17–18.

⁴ Ивана Спасовић, *op. cit.*, p. 15.

⁵ Срећко Милекер (Srećko Mileker), *Историја Банатске војничке границе (Istoria Graniței militare bănățene)*, Panciova, 2004, p. 196.

⁶ *Ibidem*, p. 206.

⁷ Antal Hegediš, Katarina Čobanović, *Demografska i agrarna statistika Vojvodine 1767–1867*, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Institut za istoriju, Novi Sad, 1991, p. 110.

⁸ Mircea Măran, *Colonizarea românilor pe teritoriul Regimentului germano-bănățean al Graniței militare din cadrul Monarhiei Habsburgice (1765–1872)*, în vol. *Tradiție, istorie, armată*,

Sârbii, la rândul lor, s-au stabilit în acest spațiu, în special în perioada Marii migrații din 1690 și a „Celei de-a doua migrații” din anul 1739, conduse de patriarhul Arsenie IV Iovanovici Şakabent, apoi, în urma desființării Graniței de pe Tisa și Mureș (1751), precum și în deceniile următoare⁹. Grănicerii sârbi trăiau împreună cu românii în localitățile deja amintite: Alibunar, Cuvin, Deliblata, Doloave, Maramorac, Satu Nou, Dobrița, dar și la Starciova, Brestovaț, Plocița, Borcea, Idvor, Centa, Orlovat, Farcajdin, Perlez, Ilangea, Samoș, Tomașevaț ș.a., unde aveau majoritate categorică.

Germanii trăiau împreună cu sârbii și românii la Panciova, Cuvin, Maramorac și numai cu românii la Glogoni, Iabuca, Omolița, iar într-un număr mai mic și în alte localități¹⁰. În localitatea Franzfeld aveau majoritate absolută. Maghiarii au fost colonizați la Debeleacea¹¹, iar slovacii la Padina și Covăcița¹².

GRANICERII BANATENI. IDENTITATE SI LOIALITATE

Conform recensământului din anul 1869, pe teritoriul Regimentului germano-bănățean trăiau un număr de 65 379 de ortodocși, din numărul total de 97 627 locuitori, restul aparținând confesiunilor romano-catolice, evanghelice, reformate ș.a.¹³ Ortodocșii erau sârbi și români, care până la 1865 aparțineau aceleiași organizații bisericești: Mitropoliei de la Sremski Karlovci. Români de pe teritoriul Regimentului, numeric inferiori față de sârbi și subordonați organizației bisericești sârbe, cu un număr mic de intelectuali și de aparținători ai păturii burgheze, se găseau, până la Revoluția de la 1848, într-o poziție precară din punctul de vedere al identității naționale, care era în curs de formare. La 1848, românii din localitățile găsite sub comanda acestui regiment trebuiau să aleagă între loialitate față de Comitetul districtual sârbesc, care își avea sediul la Panciova și care era unul dintre organele reprezentative ale conducerii mișcării pașoptiste sârbești, și năzuința de a-și manifesta liber identitatea prin revendicările de independență bisericească, inițiate de Eftimie Murgu și colaboratorii săi. Rezistența unor localități românești față de administrația Comitetului districtual sârbesc s-a soldat în unele cazuri cu conflicte armate. Superioritatea numerică și militară a făcut ca aceste localități, ne referim în primul rând la Sân-Mihai și Uzdin, să fie cu forța supuse Comitetului sârbesc, asemănător românilor din satele Glogoni și Iabuca, cu populație majoritară germană. Pe de altă parte, românii din Alibunar, Satu Nou sau Ofcea, dar și din alte localități, au fost de la

Sesiune de comunicări științifice a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, București-Craiova, 2014, p. 35–42.

⁹ Душан Ј. Поповић, *Срби у Војводини (Сârbii din Voivodina)*, 2, Нови Сад, 1990, pp. 136–137.

¹⁰ Борислав Јанкулов, *Преглед колонизације Војводине у XVIII и XIX веку (Colonizarea Voivodinei în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea)*, Нови Сад-Панчево, 2003, p. 74.

¹¹ *Ibidem*, p. 81–82.

¹² *Ibidem*, p. 88.

¹³ Ивана Б. Спасовић, *op. cit.*, p. 18.

bun început aliații sârbilor în evenimentele sângeroase care au izbucnit în Banat începând cu luna iunie 1848¹⁴.

Principalul partizan al colaborării cu mișcarea sârbească a fost parohul din Ofcea, Simeon Dimitrievici, care, în urma despărțirii ierarhice, a devenit primul administrator al Protopopiatului ortodox român al Panciovei, din cadrul Eparhiei Caransebeșului (1865). Acesta a participat la adunarea grănicerilor sârbi din Regimentul germano-bănățean, organizată în localitatea Țrepaia la 15 și 16 aprilie 1848. Cu această ocazie s-au dezbătut probleme de interes național și social, adoptând și o listă de revendicări în 28 de puncte, prin care au fost exprimate năzuințele naționale sârbești din Monarhie, adunarea reprezentând astfel un fel de avanpremieră a Adunării din luna mai 1848 de la Sremski Karlovci. Este interesant că la această adunare au participat și grăniceri români din acest regiment, ceea ce se constată, printre altele, și din faptul că în punctul 27 al revendicărilor se cere scutirea comunelor Ofcea și Borcea (localități în care trăiau români) de plata impozitelor în caz de inundații pe holdele din aceste comune¹⁵. Pe lângă preotul Simeon Dimitrievici, dintre grănicerii români prezenți la Țrepaia îl întâlnim pe Gheorghe Tomici din Sân-Mihai, care va participa mai târziu și la Adunarea din luna mai de la Sremski Karlovci, ținută în perioada 1–3 mai. Pe baza listelor celor prezenți la această adunare ne dăm seama că printre deputații veniți din satele subordonate Regimentului germano-bănățean (care în majoritate erau mixte, cu populație româno-sârbă, unele și germană), erau și câțiva români¹⁶, printre care, pe lângă Gheorghe Tomici, îi amintim pe Iovan Roșculeț din Satu Nou și pe Gheorghe Iovanovici din Ofcea. La Adunarea din luna mai s-au adoptat câteva hotărâri de importanță capitală pentru poporul sârb din Monarhie, acesta reprezentând evenimentul central al Revoluției de la 1848–49 la sârbii din Ungaria de Sud.

În ciuda divergențelor provocate de problema bisericească, sârbii și românii din Graniță aveau interese comune în lupta pentru emanciparea națională și socială, un exemplu reprezentându-l scrisoarea trimisă de un grănicer român din Regimentul româno-bănățean, către un „confrate” sârb din Regimentul germano-bănățean. Reproducem din această scrisoare, pe care îl considerăm exemplificator, de unde se întrezăresc și primele suspiciuni ale grănicerilor români și sârbi din Imperiul austriac în dreptatea care le-a fost oferită.

„Scrisoarea unui grănicer valah din regimentul Caransebeșului către un sârb din regimentul Panciovei. Scris pe 8 martie a.c.

¹⁴ Arhivele Istorie din Panciova, Fond Okruzni odbor, nr. 392; Teodor Petrișor, *Monografia comunei Alibunariu*, Caransebeș, Tipografia diecezană, 1996, p. 23–24; Мирча Маран, *Румуни у Банату између српског и мађарског покрета 1848–1849 (Românii din Banat între mișcarea sârbească și cea maghiară la 1848–49)*, în vol. *Српски покрет у Војводини у Револуцију 1848–1849. Године – зборник радова (Mișcarea sârbească din Voivodina în Revoluția de la 1848–49 – actele simpozionului)*, Градска библиотека, Зрењанин, 2018, p. 290.

¹⁵ Миховил Томандл, *Историја Панчева (Istoria Panciovei)*, Панчево, 2003, p. 123. Vezi și: I. Baba, V. Mic, *Ofcea, pagini de istorie culturală și spirituală*, Novi Sad, 2007, p. 17.

¹⁶ Д. Ј. Поповић, *op. cit.*, p. 237–241.

După toate acestea, domnul oberșar a transmis regimentului prin subordonații săi, că acest regiment se va numi împărătesc și că va sta direct sub comanda acestuia. Că locuitorii acestui regiment se vor numi români; mai departe, să nu îndrăznească cu niciun preț să ceară unirea cu Voivodina, chiar mai mult, în cazul în care cineva i-ar îndemna la aceasta, să spună că ei doresc să-l aibă doar pe împărat de conducător, iar de voievod că nu vor nici să audă etc. etc. Iată, frate! Acum vezi că de acești oameni, care pe poporul nostru românesc simplu și mizerabil îl trag de nas cu diferite minciuni, nu se mai poate trăi. Și, asemănător lui Iuda, care l-a trădat pe Hristos, așa acești oameni fără suflet vând poporul nostru mai întâi maghiarilor, iar acum nemților, unui dușman și mai rău, care a supt sângele sârmanului nostru popor, pe care deja de secole îl slujim. Și acum gândește-te, ce poate să fie din noi, iar eu nu văd nimic altceva, decât cu toată credința pe care o arătam Imperiului austriac, tot vom rămâne simpli sclavi și nimic altceva.”¹⁷

Identitatea grănicerilor sârbi și loialitatea lor față de împărat și Monarhie reprezintă un fenomen deosebit de interesant, cu un impact puternic în istoria acestui popor în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, dar care va influența totodată și asupra capacității Imperiului austriac de a se opune pe câmpul de luptă cu eficacitate atât Imperiului Otoman, cât și adversarilor săi europeni, în diferite conflagrații care au avut loc în perioada de existență a Graniței. Concret, grănicerii sârbi, împreună cu grănicerii români și germani din Regimentul germano-bănățean, au participat în numeroase războaie purtate de Austria, precum ultimul război austro-turc (1788–1791), războaiele împotriva Franței revoluționare (1792–1815), campania din Italia de la 1848, războiul împotriva Prusiei (1866) ș.a. Identitatea grănicerilor sârbi pornea de la privilegiile acordate de împăratul Leopold I în timpul Marii migrații a sârbilor și consta în adeziunea față de Patrie (Monarhie) și glia străbună, față de Mitropolia Ortodoxă de la Sremski Karlovci, în existența memoriei colective asupra imperiului sârb medieval și a dezastrului militar de la Câmpia Mierlei (1389), a sentimentului de ură față de „necredincioșii” turci, Imperiul Otoman reprezentând în concepția lor un imperiu al răului, iar *turcul imaginar* un prototip al alterității¹⁸, și nu în ultimul rând, în loialitatea față de împărat, pentru care erau pregătiți în fiecare clipă să-și sacrifice viața. Combativitatea militarilor sârbi și adeziunea lor față de împărat erau cunoscute în întregul imperiu, ba și în afara sa, Curtea de la Viena folosindu-se din plin de aceasta în realizarea politicii sale interne și externe. Fidelitatea față de suveranul din casa de Habsburg era complementară cu supunerea grănicerilor față de autoritatea Bisericii Ortodoxe Sârbe, în frunte cu mitropolitul. Această loialitate dublă, față de împărat și față de mitropolit pornea de la ideea colaborării și a bune înțelegeri dintre puterea laică, personificată prin împărat, și cea bisericească. La rândul său, mitropolitul de la

¹⁷ „Србске новине”, nr. 21 din 11 martie 1849, p. 2.

¹⁸ Branko Bešlin, *Identitetske i ideološke pretpostavke u funkcionisanju Vojne granice u XVIII i XIX veku (Premise identitare și ideologice în funcționarea Graniței militare în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea)*, Војна граница и банатски милитари у 18. и 19. веку, Нови Сад, 2014, p. 34.

Sremski Karlovci îi încuraja pe supușii săi duhovnicești să rămână loiali Casei de Habsburg și Imperiului, să nu-și cruțe viețile pentru apărarea intereselor împăratului, subliniind cât de mare este „mila împăratului” față de poporul sârb, care se bucură de numeroase privilegii în Imperiu¹⁹. Ierarhia ortodoxă sârbă era în întregime devotată Curții de la Viena, străduindu-se ca prin fidelitatea sa față de împărat să-și protejeze în primul rând propriile privilegii. Granița militară era văzută ca o piedică în încadrarea acestor teritorii în comitatele dominate politic de maghiari, în care populația ortodoxă s-ar fi găsit într-un pericol permanent de aservire și, totodată, de convertire la catolicism. Sub scutul „înțeleptului împărat”, pe teritoriul Graniței, militarii se simțeau protejați de toate pericolele care îi amenințau și din acest motiv – mereu pregătiți de a-și sacrifica viața pentru monarh.

O concepție identitar-loialistă asemănătoare o aveau și grănicerii români din localitățile care aparțineau Regimentului germano-bănățean, cu deosebirea că, din cauza subordonării față de Mitropolia de la Karlovic, românii aveau un sentiment de inferioritate față de sârbi, ca și față de germani – economic și cultural mai dezvoltați. Dezavantajul inexistenței bisericii naționale la românii din Regiment a condus la asimilarea (sârbizarea) populației românești în numeroase localități mixte, printre care Sefcherin, Borcea, Gai, Dobrița, Țrepaia²⁰, cât și la Panciova, sediul Regimentului²¹.

Procesul formării identității naționale la românii din aceste localități a intrat într-o fază nouă în timpul evenimentelor revoluționare de la 1848–49, după cum am arătat și mai sus, care a rezultat în despărțirea bisericească și în înființarea Protopopiatului ortodox român al Panciovei (1865) și, în cadrul acestuia, a parohiilor ortodoxe române. În majoritatea localităților mixte, despărțirea bisericească a avut loc în același an în care s-a desființat Regimentul – 1872.

Elita militară românească din cadrul Regimentului o formau, bineînțeles, ofițerii. Numărul ofițerilor români era, evident, mai mic decât cel al ofițerilor germani și sârbi, dintre care majoritatea erau subofițeri sau ofițeri cu gradul de locotenent, supralocotenent sau, în câteva cazuri, de căpitan. Activitatea pe plan național a acestei categorii sociale din rândul românilor bănățeni a ieșit în evidență în special în ultima fază de existență a Graniței bănățene și după demilitarizarea acesteia, când numeroși ofițeri din fosta Graniță s-au pensionat.

Post-mortem a fost decorat supralocotenentul Procopiu Fizeșan, originar din Uzdin, care a căzut pe câmpul de luptă în bătălia de la Custozza (24 iunie 1866), în războiul împotriva Prusiei. În această bătălie grănicerii au pierdut 320 de ostași și 11 ofițeri, dintre care o treime morți²². Gazeta „Albina” publică lista militarilor

¹⁹ *Ibidem*, p. 35.

²⁰ Mircea Maran, *Identity, Assimilation and Church Separation in the Serbian Banat in the Second Half of the 19th and Early 20th Century*, în vol. *Religious freedom and constraint – theological-historical landmarks, Felicitas Rumäniska Ortodoxa Stiftetför Norra Europa*, Stockholm – Edit. Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2013, p. 179–187.

²¹ Vezi Mircea Măran, Ilie Baba, Valentin Mic, *Românii din Panciova 1733–2013*, Zrenianin, 2014.

²² „Albina”, nr. 40, 1866.

români din Regimentul germano-bănăţean căzuţi în această bătălie²³, cu 11 morţi, 51 răniţi şi 27 declaraţi pierduţi. Procopiu Fizeşan provenea dintr-o familie care a dat numeroşi intelectuali şi fruntaşi ai românilor din zonă, cei doi fraţi ai săi, Pavel şi Andrei, fiind preoţi, iar socrul său – încă unul dintre ofiţerii din Regiment – supralocotenentul Ioan Balnojan din Satu Nou. Ca militar de carieră, a participat în războaiele purtate de Austria pe diferite câmpuri de luptă europene, însă numele lui Ioan Balnojan devine cunoscut datorită angajamentului său, ca fruntaş naţional român, în procesul de separare bisericească de la începutul anilor şaptezeci ai secolului al XIX-lea. După pensionare (1858), Balnojan se implică în lupta pentru drepturile naţionale ale românilor din Panciova şi împrejurimi, fiind chiar numit membru al delegaţiei mitropolitane angajate în procesul de separare bisericească, participând, concret, în comisiile pentru separare de la Satu Nou, Maramorac, Doloave, Alibunar ş.a.

Cel mai relevant exemplu de „loialitate” a grănicerilor români din Regimentul cu sediul la Panciova îl reprezintă cazul stegarului Trăilă Spăriosu din Uzdin, participant în bătălia de la Somma Campagna, care s-a desfăşurat în cadrul operaţiunii militare de la Custoza, terminată prin victoria armatei austriece împotriva italienilor, condusă de mareşalul Radetzky, la 25 iulie 1848. Cazul stegarului Spăriosu este relatat şi azi în tradiţia orală a satului Uzdin, însă adevărata sa poveste, cât şi atitudinea faţă de împărat şi Monarhie, le aflăm de la însuşi acest personaj, într-o schiţă autobiografică, intitulată *Mântuirea unui steag* şi publicată în presă la sfârşitul secolului al XIX-lea²⁴. Acesta afirmă că „în anul 1848 cu batalionul al II-lea al aceleiaşi regiment am mers în Italia, unde ajungând, am luat parte la mai multe bătălii. În 24 iulie 1848 în bătălia de la Somma Campagna, însă batalionul nostru (II) deveni prizonier cu 12 ofiţeri şi 576 feciori. Între aceştia eram şi eu ca stegar (Fahnenfuhrer).” Căzând în captivitate, Spăriosu a reuşit să ascundă steagul batalionului său înfăşurându-l în jurul corpului, iar după ce au fost eliberaţi, l-a arătat ofiţerilor din statul major, care l-au condus direct la mareşalul Radetzky. Pentru faptul că a salvat steagul, a fost decorat cu medalia de aur pentru vitejie. În textul amintit, Trăilă Spăriosu mărturiseşte că a stat în serviciul Monarhiei timp de 56 de ani, dintre care 13 ani ca grănicer şi 43 de ani ca oficiant poştal la Uzdin, şi că, până la urmă, nu a primit nici pensie de la stat, în ciuda faptului că, după cum afirmă, „tineretele mele le-am sacrificat pentru Tron şi patrie”. După ce a făcut cerere la autorităţi, „Maiestatea Sa Împăratul şi Regele prea graţios s-au îndurat a-m acorda un ajutor (Gnadengehalt) de 30 cr. pe zi (mulţănesc şi pentru atâta), dar totuşi e cu greu, ca o persoană neaptă de lucru, la bătrâneţele sale, să-şi poată susţine viaţa sa cu 30 cr. pe zi.” Loialitatea faţă de împărat se transformă, în anii bătrâneţii sale şi în situaţia în care, la câteva decenii după desfiinţarea Graniţei, sentimentul de adeziune faţă de monarhie a primit un alt conţinut şi o altă intensitate, în decepţie şi pesimism. Bătrânul uzdinean şi-a dat seama, în clipele în

²³ „Albina”, nr. 41, 1866.

²⁴ „Tribuna poporului”, Arad, nr. 30, 14/26 februarie 1898, p. 145–146.

care își scrie schița autobiografică (21 decembrie 1897), că lupta sa și a confracților săi, vitejia camarazilor săi de arme din Regiment și sacrificiul pentru „bunul împărat” au fost oarecum zadarnice.

CONCLUZII

Astfel se anticipează, prin cuvintele fostului stegar, nemulțumirea de care vor fi cuprinse popoarele Monarhiei în deceniile care urmează, ceea ce va duce, în sfârșit, la destrămarea ei în 1918. Loiali împăratului și Bisericii, grănicerii sârbi și români și-au îndeplinit rolul lor istoric de apărare a dinastiei de Habsburg și a Monarhiei, însă dezvoltarea conștiinței naționale și apariția noilor elemente în identitatea acestora, ca urmare a noilor împrejurări social-economice, politice și culturale apărute în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar în special la începutul secolului al XX-lea, vor da o altă culoare acestui fenomen, abandonat în sfârșit de prima generație de urmași ai militarilor din fosta Graniță. Aceștia își vor spune cuvântul la marile adunări naționale de la Novi Sad (25 noiembrie 1918) și Alba Iulia (1 decembrie 1918), la care a fost proclamată unirea cu patria-mamă a teritoriilor locuite de sârbi și românii din fosta Austro-Ungarie.